

Niedziela w Warszawie. Jak warszawiacy spędzali wolny czas w stolicy II RP

Magdalena Frąckiewicz-Wiśnioc

Adresat zajęć: uczniowie szkół ponadpodstawowych.

Rodzaj zajęć: historia, koło historyczno-polonistyczne, godzina wychowawcza, wiedza o społeczeństwie.

Cel ogólny zajęć: Doskonalenie umiejętności analizy i interpretacji międzywojennych filmów dokumentalnych oraz przybliżenie specyfiki dokumentów jako źródła wiedzy o życiu codziennym warszawiaków w owym czasie.

Cele szczegółowe:

Uczeń:

- poznaje formy życia kulturalnego międzywojennej Warszawy;
- poznaje uwarunkowania życia codziennego społeczeństwa Warszawy w okresie międzywojennym;
- wyraża własne sądy, formułuje argumenty i doskonali umiejętność udziału w dyskusji;
- potrafi zaproponować i opracować plan.

Metody pracy: wejście w rolę, analiza mapy mentalnej, dyskusja, burza mózgów, elementy OK (nacobezu i schemat oceniania).

Formy pracy: praca w parach i większych grupach.

Środki i materiały dydaktyczne: telefon komórkowy z dostępem do internetu, karta pracy online — analiza filmu, mapa mentalna (flipchart), zestaw filmów¹.

Słowa kluczowe: stolica, życie codzienne, kultura, rozrywka, okres międzywojenny.

---

¹ *Obrazki z życia codziennego Warszawy*, reportaż, 1932 (7:18 min), <http://repozytorium.fn.org.pl/?q=pl/node/10097>, *Sto pociech dla dzieci*, 1937 (0:54 min), <http://repozytorium.fn.org.pl/?q=pl/node/9916>, *Warszawska niedziela*, reportaż, 1938 (7:50 min), <http://repozytorium.fn.org.pl/?q=pl/node/8272>, *Międzynarodowe zawody kolarskie w Cyrku Warszawskim*, 1939 (1:19 min), <http://repozytorium.fn.org.pl/?q=pl/node/9926>, *Warszawski lunapark*, 1931 (1:02 min), <http://repozytorium.fn.org.pl/?q=pl/node/8234>, *Ogródek jordanowski przy ul. Opaczewskiej 1 w Warszawie*, 1937 (0:53 min), <http://repozytorium.fn.org.pl/?q=pl/node/7980>, *Karykatury Jotesa*, 1930 (1:12 min), <http://repozytorium.fn.org.pl/?q=pl/node/9850>, *W 1936 r. Warszawa bawiła się w Adrii* (3:03 min), <https://www.youtube.com/watch?v=tGb6hB4-7sU>

Bibliografia: *Przedwojenny kabaret*, <https://varsisava.pl/przedwojenny-kabaret/> ■ *Kabarety przedwojennej Warszawy (1910–1939)*, <https://culture.pl/pl/artykul/kabarety-przedwojennej-warszawy-1910-1939> ■ *Varsisava. Kalendarium. Lata 30.*, <https://varsisava.pl/kalendarium-warszawskie-lata-30/> ■ *Przedwojenne warszawskie dancingi: najslynniejsza była Adria* <https://warszawa.wyborcza.pl/warszawa/51,34862,18378124.html?i=0> ■ *Plany Warszawy przedwojennej z komunikacją miejską*, <http://www.trasbus.com/planywarszawy.htm>

Czas: 2 godziny lekcyjne.

Uwaga: Temat najlepiej realizować po zajęciach poświęconych rozwojowi kultury II RP.

PRZEBIEG ZAJĘĆ:

1. Nauczyciel przedstawia cel lekcji, którym jest zapoznanie się uczniów z życiem codziennym stolicy oraz z rolą rozrywki w życiu społeczno-kulturalnym międzywojennej Warszawy. Uczniowie będą szukać odpowiedzi na pytanie, jak spędzali wolny czas warszawiacy w tym okresie, jakie mieli możliwości rozrywki, a także od czego zależały ich wybory. Źródłem informacji będzie zestaw zachowanych materiałów filmowych z lat 30. XX w.

2. Prowadzący rozpoczyna dyskusję na temat roli życia społeczno-kulturalnego w takim mieście jak Warszawa. Zwraca uwagę na zróżnicowanie społeczne mieszkańców stolicy i na rozwój kultury w okresie międzywojennym. Inicjuje rozmowę, zaczynając od tego, co uczniowie już wiedzą o przedwojennej Warszawie i jej kulturze. Uczestnicy zajęć powinni wykorzystać informacje zdobyte podczas lekcji języka polskiego o międzywojennej literaturze i artystach z tego czasu. Można też prosić uczniów o zapoznanie się z fragmentami artykułu *Przedwojenny kabaret*², który dotyczy lat 30.

3. Przed projekcją zestawu filmów nauczyciel przedstawia uczniom zadanie. Polega ono na tym, że należy zwrócić uwagę na sytuacje, które pokazują wszelkie formy spędzania wolnego czasu przez warszawiaków.

4. Następuje projekcja filmów: *Obrazki z życia codziennego Warszawy*, *Sto pociech dla dzieci*, *Warszawska niedziela*, *Międzynarodowe zawody kolarskie w Cyrku Warszawskim*, *Warszawski lunapark*, *Ogródek jordanowski przy ul. Opaczewskiej 1 w Warszawie* i, ewentualnie, *Karykatury Jotesa* oraz *W 1936 r. Warszawa bawiła się w Adrii*. Łączny czas projekcji filmów to 22:11 min. Nauczyciel może oczywiście dokonać wyboru filmów tak, aby skrócić czas projekcji. Należy jednak pamiętać o tym, żeby zestaw filmów był wystarczająco reprezentatywny dla potrzeb lekcji.

---

² <https://varsisava.pl/przedwojenny-kabaret/>

5. Uczniowie wpisują na karteczkach samoprzylepnych nazwy zauważonych w filmach form spędzania wolnego czasu przez warszawiaków. Zadanie to wykonują w parach. Następnie uzupełniają mapę mentalną (ZAŁĄCZNIK NR 1), przyklejając zapisane karteczki na flipcharcie i odpowiednio je grupując.

6. Nauczyciel zapowiada powtórny projekcję filmów, dzieli uczniów na 3 grupy i prosi o zwrócenie uwagi na to, jak spędzają wolny czas odpowiednio:

- a) młodzi (grupa nr 1)
- b) starsi (grupa nr 2)
- c) rodziny (grupa nr 3)

Uczniowie po kolejnej projekcji filmów uzupełniają tabelę online (ZAŁĄCZNIK NR 2).

7. Po wykonaniu ćwiczenia, klasa pod kierunkiem nauczyciela formułuje wnioski wynikające z zapisów mapy mentalnej i tabeli. Należy zwrócić uwagę na zależność wyboru sposobu spędzania wolnego czasu od pochodzenia społecznego. Pytanie: Jaką rozrywkę wybierają młodzi, a jaką preferują rodziny i starsi? Nauczyciel wyjaśnia wątpliwości, jakie mogą pojawić się przy odbiorze podanego materiału filmowego. Wynikają one z fragmentaryczności przekazu, z okoliczności jego powstania (np. przy okazji jakiegoś wydarzenia) czy jakości technicznej. Nasuwający się jednoznaczny wniosek wpływu hierarchii społecznej na formy rozrywki nie ma odniesienia w materiale ze względu na coraz bardziej demokratyczne stosunki społeczne w latach 30.

8. Podsumowując pozyskane informacje, nauczyciel proponuje zaplanowanie spędzenia niedzieli w latach 30. sposób jak najbardziej atrakcyjny. Klasa — wykorzystując metodę burzy mózgów — ustala, jakie elementy muszą występować w tym planie (nacobezu). Nauczyciel proponuje odpowiedni wzór — tabelę online dla każdej grupy (ZAŁĄCZNIKI NR 3, 4 i 5). Uczniowie mają do dyspozycji również plan Warszawy z roku 1935³.

9. Nauczyciel może zasugerować, aby znalazło się tam:

- a) określenie pory dnia,
- b) określenie formy rozrywki,
- c) wykorzystanie atrakcji miejskich pokazanych w filmach,
- d) wskazanie trasy lub miejsca na planie Warszawy.

10. Te same trzy grupy przygotowują plan dla młodych, starszych i rodzin. Można skonkretyzować: młodzi studenci, oficer Wojska Polskiego z małżonką i rodzina robotnicza. Można też wykorzystać dodatkowe materiały podane w bibliografii.

---

³ Archiwalne plany Warszawy dostępne są na stronie internetowej Trasbus: <http://www.trasbus.com/planywarszawy.htm>

11. Po zakończeniu pracy każda grupa przedstawia swoją propozycję niedzieli warszawskiej w 1936 r. Klasa wspólnie przeprowadza ocenę według schematu oceniania (ZAŁĄCZNIK NR 6).

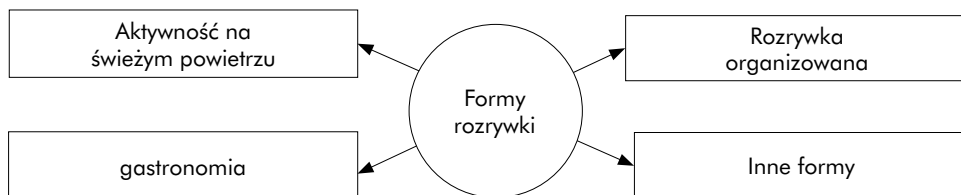
12. Nauczyciel podsumowuje lekcję, zadając pracę domową.

PRACA DOMOWA:

Zaplanuj randkę w Warszawie w 1935 r. według schematu (ZAŁĄCZNIK NR 7). (Schemat może być umieszczony przez nauczyciela w internecie.) Określ, kim jesteś: wiek, typ szkoły, do której uczęszczasz, kogo zapraszasz. Zaproponuj czas i miejsce spotkania, główną atrakcję. Pamiętaj o wykorzystaniu materiału filmowego. Swoją propozycję zamieść w internecie (np. na blogu klasowym, na stronie szkoły lub na Facebooku). Nauczyciel ocenia pracę według schematu (ZAŁĄCZNIK NR 8).

ZAŁĄCZNIK NR 1

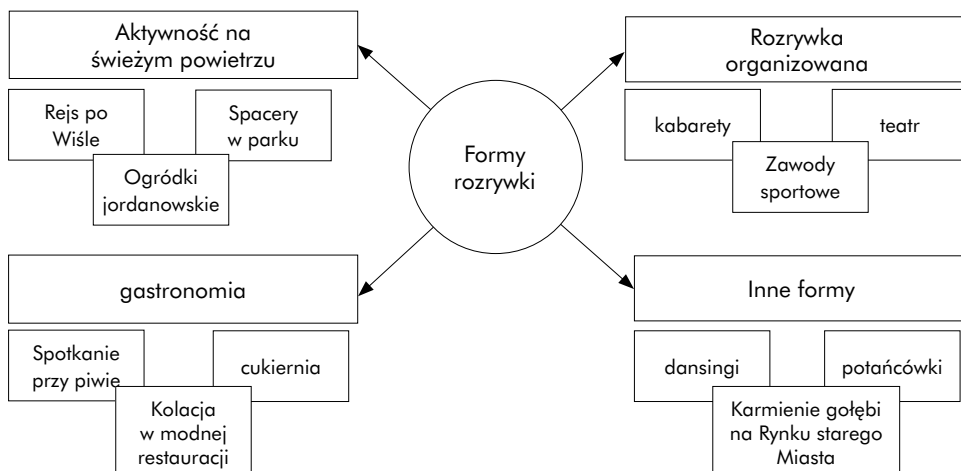
Mapa mentalna: Formy rozrywki

ZAŁĄCZNIK NR 1

(wzór odpowiedzi)

Mapa mentalna: Formy rozrywki

ZAŁĄCZNIK NR 2

Formy spędzania wolnego czasu

Poniższa tabela, umieszczona np. w dokumentach na Dysku Google, jest do dyspozycji grup online po udostępnieniu do edytowania.

Miejsce rozrywki	Młodzież	Dorośli	Rodziny

ZAŁĄCZNIK NR 2

(wzór odpowiedzi)

Miejsce rozrywki	Młodzież	Dorośli	Rodziny
Lunapark	Zabawa na karuzeli	Zabawa na zjeźdźalni	Zabawa z dziećmi
Ogródek jordanowski	—	—	Zabawa dzieci w piaskownicy, na zjeźdźalni
Restauracja	—	Kolacja i rozmowy, spotkania towarzyskie	—
Wiśła	Rejs po rzece	Rejs po rzece	Rejs po rzece
Teatrzyk uliczny	Kabaret, słuchanie muzyki, śmiech	Kabaret, słuchanie muzyki, śmiech	—

ZAŁĄCZNIK NR 3

Harmonogram dnia

Atrakcyjna niedziela w Warszawie dla młodzieży, maj 1936 r.		
Pora dnia	Forma zajęć	Miejsce i dojazd
Ranek		
Pora obiadowa		
Popołudnie		
Wieczór		

ZAŁĄCZNIK NR 3

Harmonogram dnia (wzór odpowiedzi)

Atrakcyjna niedziela w Warszawie dla młodzieży, maj 1936 r.		
Pora dnia	Forma zajęć	Miejsce i dojazd
Ranek	Wyjazd nad Wisłę i rejs po rzece	Młociny (dojazd tramwajem)
Pora obiadowa	Zakup kiełbasek u przekupki	Stare Miasto
Popołudnie	Kibicowanie podczas meczu piłki nożnej Maccabi — Legia	Stadion Legii
Wieczór	Teatryk uliczny	Na Nowym Świecie

ZAŁĄCZNIK NR 4

Harmonogram dnia

Atrakcyjna niedziela w Warszawie dla dorosłych, sierpień 1936 r.		
Pora dnia	Forma zajęć	Miejsce i dojazd
Ranek		
Pora obiadowa		
Popołudnie		
Wieczór		

ZAŁĄCZNIK NR 4

Harmonogram dnia (wzór odpowiedzi)

Atrakcyjna niedziela w Warszawie dla dorosłych, sierpień 1936 r.		
Pora dnia	Forma zajęć	Miejsce i dojazd
Ranek	Śniadanie w domu	Dom — willa na Saskiej Kępie
Pora obiadowa	Wizyta u przyjaciół	Anin pod Warszawą, dojazd kolejką
Popołudnie	Parada wojskowa Spacer	Aleje Ujazdowskie, dojazd dorożką Łazienki Królewskie
Wieczór	Teatr Wielki Wytworna kolacja i dansing	Plac Teatralny, dojazd dorożką Restauracja Ziemiańska przy ul. Mazowieckiej

ZAŁĄCZNIK NR 5

Harmonogram dnia

Atrakcyjna niedziela w Warszawie dla rodziny z dziećmi, czerwiec 1936 r.		
Pora dnia	Forma zajęć	Miejsce i dojazd
Ranek		
Pora obiadowa		
Popołudnie		
Wieczór		

ZAŁĄCZNIK NR 5

Harmonogram dnia (wzór odpowiedzi)

Atrakcyjna niedziela w Warszawie dla rodziny z dziećmi, czerwiec 1936 r.		
Pora dnia	Forma zajęć	Miejsce i dojazd
Ranek	Śniadanie w domu i poranne wyjście do pobliskiego ogródka jordanowskiego	Dom czynszowy na Woli Dojście piechotą
Pora obiadowa	Obiad u ciotki	Międzyzlesie pod Warszawą, dojazd kolejką
Popołudnie	Zabawa w lunaparku	Nad Wisłą, dojazd tramwajem
Wieczór	Spotkanie z sąsiadami	Bar „po sąsiedzku”

ZAŁĄCZNIK NR 6

Schemat oceniania

Elementy oceniane	Schemat oceniania	Punkty
Określenie formy rozrywki	Czy zostały precyzyjnie określone formy rozrywki?	2
	Czy formy rozrywki były adekwatne do pochodzenia społecznego i wieku grupy, dla której został opracowany harmonogram niedzieli?	3
Wykorzystanie atrakcji miejskich pokazanych w filmach	Czy wymienione atrakcje były pokazane w materiale filmowym? Powinny być wykorzystane przynajmniej dwie takie formy. Jeśli są opisane dokładnie, należy przyznać maksymalną ilość punktów.	Maksymalnie 4

Wskazanie trasy lub miejsca na planie Warszawy	Czy są wskazane miejsca atrakcji? Im bardziej szczegółowo (np. poprzez podanie adres), tym więcej punktów. Czy podany jest sposób dotarcia do miejsca atrakcji? Jeśli podany jest także numer tramwaju lub autobusu należy przyznać więcej punktów.	Maksymalnie 8
--	--	---------------

ZAŁĄCZNIK NR 7

Praca domowa

Charakterystyka postaci	Wiek	Szkoła
Ja		
Osoba przeze mnie zapraszana		
Propozycja spotkania	Czas, np. godzina 21:00	Główna atrakcja

ZAŁĄCZNIK NR 7

Praca domowa (wzór odpowiedzi)

Charakterystyka postaci	Wiek	Szkoła
Ja	Lat 18	Gimnazjum i Liceum im. księcia Józefa Poniatowskiego
Osoba przeze mnie zapraszana	Koleżanka z klasy niższej poznana na potańcówce szkolnej	Gimnazjum im. Aleksandry Piłsudskiej
Propozycja spotkania	Czas, np. godzina 21:00 i miejsce spotkania	Główna atrakcja
	Popołudnie ok. godziny 17:00 Park Ujazdowski	Spacer, a potem kino. Film: <i>Pani Minister tańczy</i>

ZAŁĄCZNIK NR 8

Schemat oceniania pracy domowej

Elementy oceniane	Schemat oceniania	Punkty
Charakterystyka postaci	<p>Czy został określony wiek?</p> <p>Czy został podany typ szkoły?</p> <p>Typ szkoły powinien odpowiadać systemowi szkolnictwa z 1936 r. Jeśli podano nazwę przedwojenną szkoły, nauczyciel przyznaje więcej punktów.</p>	<p>2</p> <p>do 4</p>
Propozycja spotkania	<p>Czy został określony czas spotkania? Nie musi to być dokładna godzina</p> <p>Czy zostało podane miejsce spotkania? Powinno być zgodne z planem Warszawy z 1935 r.</p> <p>Czy została podana główna atrakcja? Jej miejsce lub inne charakterystyczne cechy? Powinna być to forma rozrywki pokazana w materiale filmowym.</p>	<p>1</p> <p>2</p> <p>3</p>